

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

Пантюхін Володимир Олександрович,
доктор філософії в галузі державного управління,
старший викладач кафедри адміністрування,
Східно-Український національний університет ім. В. Даля
(м. Луганськ)

УДК 33:346.232

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ В УМОВАХ
РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Досліджено основні напрямки формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону в умовах реформування органів місцевого самоврядування України. Визначено ключові ідеї зростання ділової активності в регіоні для забезпечення позитивних тенденцій його соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: самоврядування, соціально-економічний розвиток регіону, реформування місцевого самоврядування, інструменти і технології самоврядування, адміністративна реформа.

Исследованы основные направления формирования стратегии социально-экономического развития региона в условиях реформирования органов местного самоуправления Украины. Определены ключевые идеи роста деловой активности в регионе для обеспечения позитивных тенденций его социально-экономического развития.

Ключевые слова: самоуправление, социально-экономическое развитие региона, реформирования местного самоуправления, инструменты и технологии самоуправления, административная реформа.

The author studies main directions of formation of the regional social-economic development strategy in conditions of reformation of the institutions of local government of Ukraine. Outlined are key ideas of the growth of economic activity in the region for providing positive trends of its social-economic development. The stress is made on the necessity of the efficient management for successful development of the region.

Key words: local government, regional social-economic development, reformation of the local government, instruments and technologies of local government, administrative reform.

Загальновідомо, що довгостроковий і стабільний успіх в територіальному розвитку можливо забезпечити завдяки новим інструментам і технологіям. В першу чергу мова йде про стратегічне планування. Його концепція виходить з того, що майбутнє тої чи іншої території не визначено, проте на нього можливо впливати за допомогою спланованих певним чином дій, мета яких полягає в досягненні нового стану території, який відповідає умовам сьогодення.

З підвищенням ролі регіонів у соціально-економічному житті України зростає відповідальність органів місцевого самоврядування за створення на певній території стабільних умов життя й господарювання. Перехід на ринкові відносини та адаптація до постіндустріальних умов обумовлюють необхідність нових підходів до розвитку регіональної економіки. Попередня модель управління пішла в минуле, а інститути нового державного управління і місцевого самоврядування, механізми їх функціонування й взаємодії ще тільки створюються. Саме тому існує нагальна потреба пошуку оптимальних управлінських моделей, заснованих на принципі партнерства держави та її регіонів.

Зазначимо, сьогодні, на жаль, неможливо говорити про ефективність державного управління. Характерними ознаками низької ефективності державного управління регіональним розвитком, на нашу думку, можна визначити наступні:

- Відсутність системного формування інституційного й законодавчого забезпечення розвитку регіонів України. Положення чинного законодавства щодо регіонального розвитку носять переважно декларативний характер.

- Надмірна політизація управлінських рішень. Практика захисту окремими посадовцями інтересів політичних сил, які вони представляють, порушує всі конституційні норми й демократичні принципи діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування. В ряді випадків це призводить до недовіри населення щодо ефективності соціально-економічних реформ на регіональному рівні в наслідок корупційних і протиправних дій окремих представників місцевої влади.

- Існування практики «ручного управління» соціально-економічним розвитком регіонів. Перевищення окремими посадовими особами своїх повноважень, врешті-решт, призведе до суб'єктивізму при прийнятті рішень відносно перспектив розвитку регіонів.

- Наявність суперечностей відносно розподілу матеріальних і фінансових ресурсів між місцевими органами державної влади й органами місцевого самоврядування.

Отже, неефективність державного управління призводить до посилення соціально-економічної диференціації регіонів і поглибленню структурних диспропорцій їх економічного розвитку, що, в свою чергу, призводить до диспропорції в оплаті праці і, як наслідок, неможливості забезпечення єдиних національних стандартів високого рівня життя людей і становлення середнього класу. Крім всього вищезазначеного, суттєвий вплив має недосконалість механізмів фінансово-бюджетного стимулювання розвитку регіонів. Підтримка «регіонів-аутсайдерів» виключно шляхом бюджетних дотацій неефективна, що знижує мотивацію регіонів до саморозвитку за рахунок використання власних ресурсів.

Неефективність державного управління призводить до посилення експортної складової виробництва промислових регіонів, що є прямою залежністю від кон'юнктури зовнішніх ринків, світового господарства й при цьому не враховуються потреби внутрішнього ринку та збереженню сировинної орієнтації економіки регіонів, зростанню ресурсо- та енергоємності виробництва.

Варто зазначити, структура і функції національної виконавчої влади наприкінці 90-х років зазнала чисельних змін. Проте, радикальні зміни вніс «Указ Президента України від 22 липня 1998 р. «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», який постановляв покласти в основу здійснення реформування системи державного управління основні положення Концепції адміністративної реформи в Україні, розробленої Державною комісією з проведення в Україні адміністративної реформи. Зміст адміністративної реформи полягав, з одного боку, в комплексній перебудові існуючої в Україні системи державного управління всіма сферами суспільного життя. З другого, у розбудові деяких інститутів державного управління, яких Україна ще не створила як суверенна держава. Метою адміністративної реформи названо поетапне створення такої системи державного управління, яке забезпечить становлення України як високорозвинутої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії, дозволить їй стати впливовим чинником у світі та Європі. Її метою є також формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей. Головним же пріоритетом її діяльності буде служіння народові, національним інтересам.

Як ми бачимо, процес реформування мав зачепити і органи місцевого самоврядування. Адміністративні перетворення в системі місцевого самоврядування, метою яких проголошено підвищення ефективності діяльності цих органів, більш чітко розмежування повноважень між владними рівнями та їх забезпечення бюджетними коштами еволюційно проходили з кінця 90-х рр., проте реальна реформа так і не розпочалась. Указом Президента України № 340/2006 від 3 травня 2006 року «Про деякі питання впорядкування діяльності консультативно-дорадчих органів при Президентові України» ліквідовано Державну комісію з проведення в Україні адміністративної реформи і Комісію з питань адміністративно-територіального устрою і затверджено Положення про Національну раду з

питань державного управління та місцевого самоврядування. Наступним кроком був Указ Президента України №149/2008 від 21 лютого 2008 року «Про Національну раду з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування», який ліквідував Національну раду з питань державного управління та місцевого самоврядування та утворив Національну раду з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування як дорадчий орган при Президентові України. Проте суть основних завдань адміністративної реформи залишилась незмінною. Більш того, на сучасному етапі державотворення України створюються нові нормативно-правові акти, які покликані прискорити та вдосконалити процес реформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування України, але, на жаль, цей процес гальмується складною політичною ситуацією в державі та низкою чинників, які спричинила світова економічна криза.

Безсумнівно, що реформування органів місцевого самоврядування сьогодні проходить із серйозними труднощами, що обумовлено невирішеними питаннями щодо фінансових можливостей органів місцевого самоврядування відносно своїх повноважень, а також часткової дискредитації базових принципів адміністративної реформи, у зв'язку з передачею новоствореними органами своїх повноважень на попередній районний рівень, що, в свою чергу, пов'язано із різким збільшенням кількості органів місцевого самоврядування без урахування їхніх фінансових, кадрових та інших ресурсів.

Стратегічний регіональний маркетинг – це процес постійної адаптації соціально-економічного розвитку території до безперервно змінних ринкових відносин, який здійснюється на систематичній основі, засобом якого є діагностика ситуації в регіоні. Мета діагностики територіальної ситуації полягає не тільки у визначенні ключових утримуючих розвиток регіону проблем, а й у виявленні передумов розвитку конкретного регіону.

Зазначимо, потреба в розробленні стратегії розвитку регіонів України обумовлена необхідністю державного регулювання й прогнозування соціально-економічного розвитку кожної адміністративно-територіальної одиниці в умовах, коли ринкові механізми не здатні забезпечити комплексне вирішення стратегічних проблем.

Для подолання стратегічних проблем, на наш погляд, необхідно вирішити цілий ряд суттєвих для забезпечення розвитку регіонів питань, а саме:

- Законодавчо закріпити концептуальні підходи державної політики у сфері регіонального розвитку, виходячи з реформи адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування; визначити межі територіальної юрисдикції органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

- Регламентувати процедуру делегування повноважень обласними радами обласним державним адміністраціям.

- Активізувати роботу щодо практичного запровадження Угод регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів та регіонами України.

- Визначити пріоритетними завданнями органів місцевого самоврядування задоволення потреб внутрішнього ринку й вирішення соціальних питань.

- Створити рамкові умови для саморозвитку регіонів. Питання надання цілеспрямованої державної бюджетно-фінансової підтримки має розглядатися лише у випадках, коли регіони не в змозі самостійно вирішити проблеми структурної адаптації територіальних економічних комплексів до умов господарювання.

Все це, врешті-решт, має послабити суб'єктивізм на систему управління регіональним розвитком, забезпечити відкритість процесів формування й реалізації державної регіональної політики, максимально наблизити центри прийняття управлінських рішень до населення, подолати диспропорцію економічного й соціального розвитку регіонів України. При цьому мають вирішуватися важливі задачі децентралізації державної регіональної політики й зміцнення інститутів місцевого самоврядування, забезпечення ролі держави як координатора регіональних, міжрегіональних і державних інтересів, як гаранта реалізації європейських принципів рівності прав, відповідальності регіонів й центра.

Визначена стратегія дозволить кожному органу місцевого самоврядування в Україні відчувати свою значущість і можливості перспективного розвитку свого регіону, чітко уявляючи роль регіону в системі розподілення виробничих сил, його місце й можливості у відносинах з іншими регіонами; конкурентні переваги, сильні сторони й пріоритетні напрямки розвитку регіону; організацію діяльності, спрямовану на досягнення визначених пріоритетів і т. ін.

На нашу думку, для забезпечення позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку необхідне зростання ділової активності в регіоні, розвитку якого буде сприяти наступне:

- скасування адміністративних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва;
- розвиток системи послуг для підприємницького сектору економіки;
- збільшення темпів зросту та підвищення інвестиційної активності в транспортному обслуговуванні, природокористуванні, системі комунальних послуг, галузі туризму і т. ін.;
- забезпечення ефективного комерційного використання результатів науково-технічної діяльності;
- подальше вдосконалення земельних відносин і підвищення рівня сільськогосподарського виробництва та розподілення.

Отже, головною метою розвитку будь-якого регіону України має стати зростання добробуту та досягнення нової якості життя людей, які проживають на його території, на довгострокову перспективу на основі досягнення стійких темпів економічного росту.

На сучасному етапі розвитку Україну можна охарактеризувати як територію з вигідним географічним і геополітичним положенням, розвинутим промисловим, науково-освітнім та історико-культурним комплексами. Разом з тим, знаходячись по сусідству з динамічно розвинутими адміністративно-територіальними одиницями, більшість областей вимушена конкурувати з останніми за трудові ресурси, ринки сбуту та інвестиції. Наприклад, високі заробітна плата й бюджетна забезпеченість що склалась у Києві та Київській області, чинять ціновий тиск на ринок інших регіонів.

Ми переконані, що стратегія соціально-економічного розвитку регіону має бути побудована, спираючись на створений у регіоні потенціал. Кожна область України має об'єктивні можливості значного економічного зросту за рахунок розвитку власних конкурентних кластерів, а також розширення своєї участі у міжрегіональних кластерах. Все це, звичайно, потребує підвищення ділової і соціальної активності. В рамках такої стратегії зусилля регіональної влади варто зосередити на поліпшенні підприємницького та інвестиційного клімату, а також стимулюванні ініціатив інститутів громадянського суспільства.

Економіка і соціальний розвиток будь-якого регіону нашої держави не може носити вузькоспеціалізований характер. Оскільки Україна володіє потужним різноманітним потенціалом і традиціями. Це автоматично перетворить її в сильну, міцну, стабільну державу.

Безумовно, інноваційний розвиток може бути реалізований лише за підтримки місцевих ініціатив, шляхом реалізації цільових програм розвитку, які забезпечать високу ефективність витратних ресурсів. Комплекс таких програм необхідно розробляти за активної участі всіх органів місцевого самоврядування.

На нашу думку, в якості основних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону в довгостроковій перспективі можливо визначити наступні:

- підвищення потенціалу й ефективності функціонування традиційних галузей промисловості;
- розроблення та впровадження механізмів переходу від відомчої до цілісної загальнодержавної політики розвитку малого та середнього підприємництва;
- проведення реформи житлово-комунального господарства, створення ефективної конкурентної середовища;

- розвиток сфери послуг, в тому числі інфраструктури, що сприятиме становленню ринкових відносин;

- визначення напрямів реформування діяльності органів виконавчої влади у сфері адміністративних послуг та підвищення якості надання адміністративних послуг і т. ін.

Зауважимо, стійкий розвиток регіонального комплексу може бути реалізований лише в рамках системи соціального партнерства, яке об'єднує інтереси суспільства, місцевої ради та бізнесу. Основою такої системи і є стратегія розвитку регіону, що розроблена із залученням активних сил місцевого сполучення й прийнята в якості офіційної програми дій місцевої влади.

Отже, ефективність функціонування національної економіки значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіонів, які відзначаються галузевою, територіальною й соціальною диференціацією. Ефективне управління системою регіонального розвитку передбачає підвищення рівня використання потенціалу території з орієнтацією на соціальні пріоритети при забезпеченні економічного зростання, структурну збалансованість та зміцнення внутрішньо- та міжрегіональних зв'язків. Прискорення соціально-економічного розвитку регіонів потребує активізації структурних зрушень, розробки і впровадження нових форм і методів управління регіональним розвитком.

З підвищенням ролі регіонів в соціально-економічному житті України підвищиться й відповідальність органів місцевого самоврядування за створення на певній території стабільних умов життя й господарювання. Оцінка ефективності управління адміністративно-територіальною одиницею підкреслює необхідність прийняття ефективних управлінських рішень на рівні органів місцевого самоврядування та визначення ролі інформаційного забезпечення в ряду інструментарію сфери управління. Таким чином, для успішного розвитку регіонального комплексу необхідна не лише стратегія розвитку, а й ефективне управління органів місцевого самоврядування. Стратегічною метою соціально-економічного розвитку регіонів України сьогодні має стати подолання негативних наслідків світової економічної кризи й глибокої політичної нестабільності державної влади.

Література:

1. Указ Президента України від 22 липня 1998 р. «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні».

2. Указ Президента України № 340/2006 від 3 травня 2006 року «Про деякі питання впорядкування діяльності консультативно-дорадчих органів при Президентові України».

3. Указ Президента України №149/2008 від 21 лютого 2008 року «Про Національну раду з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування».